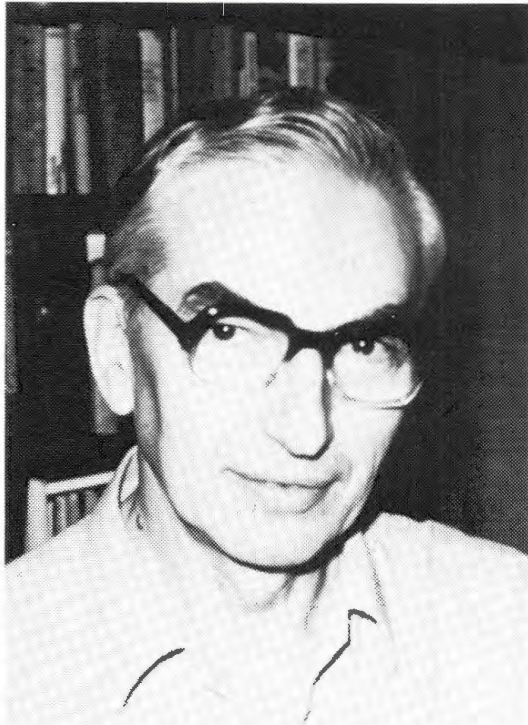

Gerhard Ganschow 60-vuotias

Gerhard Ganschow

Samoihin aikoihin, jolloin Suomalais-ugrilainen Seura vietti Helsingissä sata-vuotisjuhliansa, oli myös Münchenin fen-

nougristiipiireissä syytä juhlaan: Münchenin yliopiston suomalais-ugrilaisen kielen-tutkimuksen professori Gerhard Ganschow täytti 5. joulukuuta kuusikymmentä vuotta.

Ganschow on syntynyt Berliinissä. Hän kuuluu niihin nuoriin, jotka sota tempasi pyörteisiinsä koulunpenkiltä; hänen osakseen tuli sodan loppuvaiheissa haavoittua Unkarissa ja joutua sikäläiseen sairaalaan. Sodan loputtua hän palasi Berliiniin. V. 1948 hän pääsi aloittamaan yliopisto-opintonsa Humboldtin yliopistossa. Aineikseen hän valitsi germanistiikan, fennougristiikan ja filosofian.

Sodanaikaisella kosketuksella Unkariin oli osuutensa siinä, että Ganschow valitsi aineekseen mm. fennougristiikan. Siihen, että tästä tuli hänen pääaineensa, on kuitenkin nähtävästi vaikuttanut aineen professori, maailmankuulu fennougristi Wolfgang Steinitz. Steinitzin ensisijainen tutkimuskohde oli ostjakki; ostjakista ryhtyi myös Ganschow tekemään väitöskirjaansa.

V. 1956 Ganschowista tuli assistentti Berliinissä toimivaan Saksan tiedeakatemian kielitieteen osastoon. Viisi vuotta hän oli mukana siinä työryhmässä, joka Steinitzin johdolla ryhtyi laatimaan suurta ostjakin etymologista sanakirjaa. V. 1961 Ganschow siirtyi Hampurin yliopiston suomalais-ugrilaisen seminaarin assistentiksi. Sieltä hänet v. 1965 kutsuttiin professoriksi Münchenin yliopistoon panemaan alulle fennougristista tutkimusta ja opetusta.

Steinitz kuoli v. 1967; ostjakin etymologisen sanakirjan toimituskunta jatkaa kuitenkin yhä työtään Berliinissä tiedeakate-miassa. Mutta yliopistossa Steinitz ei saanut seuraajaa; fennougristiikka lakkasi olemasta Itä-Saksassa yliopistollinen oppiaine. Ainakin osittain Steinitzin henkinen perintö siirtyi Ganschowin mukana Müncheniin.

Uuden laitoksen keskeisiksi opetus- ja tutkimuskohteiksi tulivat alusta alkaen obinugrilaiset kielet, erityisesti ostjakki. Ganschowin näkemyksen mukaan pienen laitoksen on aiheellista keskittyä ensisijaisesti johonkin tiettyyn fennougristiikan

alueeseen, jotta se pystyy sillä tuottamaan mahdollisimman täysipainoista tutkimusta. Obinugrilaiset kielet taas soveltuvat tutkimuskohteeksi ei-fennougristisella maaperällä, esim. Saksassa, erityisen hyvin. Niitä tutkiessaan saksalainen on paremmissa asemassa kuin monien suurempien suomalais-ugrilaisten kielten tutkimuksessa, johon osallistuu useita äidinkieliä tutkijoita. Ganschowin johtama laitos onkin tuottanut useita obinugrilaisten kielten mainioita tuntijoita; monen nuoremman müncheniläisen fennougristin keskeisin tutkimuskohde on ostjakki.

Oman tutkimustyönsä Ganschow aloitti ostjakin johto-opista. Hänen v. 1956 hyväksytty väitöskirjansa ilmestyi v. 1965 parannettuna »Die Verbalbildung im Ostjakischen» -nimisenä monografiana. Tähän työhön liittyy läheisesti ensimmäisen fennougristikongressin esitelmä »Affektive Wortbildungssuffixe im Ostjakischen» (CIFU, 1963).

Johto-oppiin on itse asiassa kytkeytynyt myös se tutkimus, joka on sittemmin nousut keskeiseksi Ganschowin tuotannossa, nimittäin suomalais-ugrilaisten kielten vartalotyypin tarkastelu. Toisen fennougristikongressin esitelmässään »Zur Geschichte der Nominalstämme in den uralischen Sprachen» (CIFU 2, 1968) hän käsitteli erityisesti muotoja, joiden voi olettaa palautuvan uralilaisen kantakielen γ -loppuiseen asuun; tähän kantakieleen on oletettavissa sekä vokaali- että konsonantivartaloita. Tallinnan fennougristikongressin esitelmässä »Zur Geschichte der finnisch-uralischen Nominalstämme» (CIFU 3, I 1975; tutkielma laajempaa v:n 1971 SFU:ssa) hän esitti näkemyksen, jonka mukaan myös suom.-volg. kantakielessä on ollut paitsi vokaali- myös konsonantivartaloita. V:n 1975 Budapestin kongressissa pitämässään esitelmässä »Aszendenztheoretische Untersuchungen uralischer Nominalstrukturen» (CIFU 4, III, 1981) hän tarkensi aikaisempaa näkemystään: uuden käsityksen mukaan uralilaisessa kantakielessä ei kenties ollut lainkaan vokaalivartaloita.

Alo Raunin juhlakirjan artikkelissaan

»Zur Frage der Geschichte der uralischen j -Stämme» (1977) Ganschow esitti mm., että syrjäänin ns. j -vartalot ovat johdoksia, jotka on muodostettu suom.-permiläisellä, mahdollisesti asuun $*-aj \sim *-äj$ palautuvalla johtimella; suomessa nämä johdokset esiintyvät $a- \sim ä$ -loppuisina. Turun fennougristikongressin esitelmässään »Historische Identitäten in der Wortstruktur finnisch-uralischer Sprachen» (CIFU 5, III, 1980) hän päätyi seuraavaan synteisiin: vartalotyypit, jotka syrjäänissä päättyvät $-j$:hin tai $-k$:hon, obinugr. kielissä $-\gamma$:aan ja jotka ovat suomessa $a- \sim ä-, e'-, vi-$ tai $u- \sim y$ -loppuisia, ovat historiallisesti identtisiä; ne sisältävät johdinmorfeemin $-a\gamma \sim -ä\gamma$.

Näin Ganschow on, pitäen lähtökohtanaan Steinitzin tavoin obinugrilaista kieltä ja noudattaen tiukkaa asendenttista tarkastelutapaa, päätenyt tulokseen, joka monessa kohden poikkeaa yleisesti vallalla olevasta näkemyksestä. Tämän mukaanhan esim. suomen vanhat $-a \sim -ä$ -kaksitavut ovat yleensä johtamattomia, alun perinkin vokaaliloppuisia sanoja.

Muussa tuotannossaan Ganschow on käsitellyt ennen kaikkea obinugrilaista kieltä. Fonologian ja äännehistorian alalle kuuluvat mm. artikkelit »Zur Frage des reduzierten Auslautvokals im Ostjakischen» (UJ 1962), »Geschichte der hinteren reduzierten Vokale des Obugrischen» (ALH 23, 1973), »Zur Vokalgeschichte des Obugrischen» (FUF 40, 1973), »Aszendenztheorie der wogulischen Dialekte dargestellt am Vokalismus der ersten Silbe» (Lakó-émlekkönyv, 1981).

Lauseopillisissa artikkeleissaan Ganschow on käsitellyt myös syntaksin periaatteoppia; hän kehittää ns. lausemorfologian teoriaa. Lauseopillisiin tutkielmiin kuuluvat mm. seuraavat: »Die kopulativen Verbindungen des in den von W. Steinitz aufgezeichneten Prosatexten des Šerkal-Ostjakischen» (Beiträge zur Sprachwissenschaft, Volkskunde und Literaturforschung, 1965), »Wege zur Strukturbeschreibung des einfachen Satzes im Ostjakischen» (Symposion über Syntax der uralischen Sprachen, 1970), »Die temporalen Satzmorpheme des Šerkal-Ost-

Katsauksia

jakischen» (SUSA 72, 1973). »Die kausalen und finalen Satzmorpheme des Scherkal-Ostjakischen» (ALH 24, 1974) ja »Adnominale Transformationen der bipolaren Verbalsätze im Scherkal-Ostjakischen» (Festschrift für Wolfgang Schlachter, 1979).

Tutkijana Ganschow on tyypilliseen saksalaiseen tapaan varsin perusteellinen: silloinkin kun artikkeli on lyhyt, se yleensä pohjaa laajaan, tarkasti läpikäytyyn aineistoon. Hänen tyylinsä on kurinalaista ja nautittavan selkeää.

Ganschow on ollut osallisena monissa saksalaisen fennougriikan yhteishankkeissa. Osallistuminen ostjakin sanakirjatyöhön tuli jo mainituksi. 1960-luvulla hän oli jonkin aikaa Ural-Altische Jahrbücherin toimitussihteerinä; myöhemmin hän toimi yhtenä sen julkaisijoista. Niin ikään hän on parhaillaan ilmestyvän suurbibliografian »Bibliographie der uralischen Sprachwissenschaft 1830—1970» julkaisijoita. Edelleen hän on laatinut mm. Harald Haarmannin toimittamaan teokseen »Wissenschaftsgeschichtliche Beiträge zur Erforschung indogermanischer, finnisch-ugrischer und kaukasischer Sprachen bei Pallas» (1979) ostjakin sanastoa koskevat kommentit.

Ganschowin kutsusta ovat monet ulkomaiset tutkijat viettäneet lukukauden Münchenissä tutkien ja opettaen. Vierailijat ovat saaneet nauttia hänen huolenpidostaan ja vieraanvaraisuudestaan. Suomalaisia ilahduttaa erityisesti se, että kutsuttujen joukossa on ollut runsaasti myös meidän maamme fennougristeja. V. 1980 esitti Turun yliopisto puolestaan hänelle vastakutsun, ja niin turkulaiset saivat puolen lukukauden ajan kuunnella hänen erittäin selkeää ostjakin opetustaan.

Ganschowin tunteet Suomea kohtaan ovat aina olleet lämpimät, mutta ajan myötä ne ilmeisesti ovat yhä lämmenneet. Niinpä hän on viime vuosina ryhtynyt intensiivisesti valloittamaan suomen kieltä myös suulliseen hallintaansa. Virittäjä onnittelee prof. Gerhard Ganschowia lämpimästi merkkipäivän johdosta ja toivottaa hänelle jatkuvaa menestystä niin kie-

lemme opintojen kuin tulevan tutkimuksen parissa.

ALHO ALHONIEMI